

науки : зб. наук. пр. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2011. Вип. 53. С. 340–344.

4. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

5. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4881>

Науковий керівник: к.ю.н. Григоренко О.В., доцент,
доцентка кафедри приватного права,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

О.М. Нагорний,
аспірант,
Академія праці, соціальних відносин і туризму,
адвокат АО «Сасенко Харенко»
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-4870-6744>
e-mail: a77@ukr.net

ЗНИЖЕННЯ БАР'ЄРІВ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Законодавство України щодо захисту економічної конкуренції має високий рівень розвиненості. Тим не менш, існують значні перешкоди для ефективного захисту прав приватних осіб у цій сфері в судах.

Внаслідок цього приватні особи мусять звертатися до Антимонопольного комітету України (далі - АМКУ) за захистом своїх прав у кожному конкретному випадку. Це може спричинити перевантаження роботи АМКУ, ризики втрати пріоритетів та нездатність сконцентрувати ресурси на розслідуванні найбільш серйозних порушень в цій сфері. Отже, права та інтереси приватних осіб можуть бути недостатньо захищені від порушень законодавства щодо економічної конкуренції [1, с. 73].

Питання ефективності діяльності АМКУ та стягнення збитків у зв'язку з конкуренційними порушеннями досліджувались у роботах таких вчених та науковців як: О.О. Бакалінська, С.В. Шкляр, М.С. Сус тощо.

Стаття 42 Конституції України гарантує, що держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція [2].

Тобто держава має забезпечити дотримання Конституції України знизивши бар'єри та спростивши доступ до правосуддя для приватних осіб в сфері захисту економічної конкуренції – здійснити так звану «функціональну демонополізацію» Антимонопольного комітету України, також держава має створити систему колективного захисту прав (групових позовів) у судах.

У США система приватних позовів в сфері захисту конкуренції традиційно є досить розвинутою. Країни ЄС, починаючи з 2014 року впроваджують та/або удосконалюють системи приватних позовів в сфері захисту конкуренції, гармонізовані на рівні Директиви 2014/104/EU Європейського Парламенту і Ради від 26 листопада 2014 року про окремі норми, що регулюють процедуру подання позову щодо відшкодування збитків (шкоди) згідно з національним правом за порушення положень конкурентного права держав – членів та Європейського Союзу [3].

Важливим елементом спрощення доступу до правосуддя є створення системи колективних позовів.

Система колективних позовів існує в Англії ще з кінця 17 сторіччя. У США норми щодо колективного позову з'явились у 1842 році у Федеральних правилах цивільного процесу. Водночас в Україні діє лише інститут процесуальної співучасті, коли кожен позивач діє самостійно хоча і в межах однієї справи.

Взірцем для України в сфері колективних позовів можуть бути Рекомендації Європейської Комісії щодо загальних принципів колективного правового захисту від 11.06.2013 [4].

Реалізацію заходів щодо спрощення доступу приватних осіб до суду в спрах про припинення обмежень та спотворень конкуренції, а також про відшкодування спричиненої порушенням шкоди пропонується здійснювати відповідно до такого рамкового плану:

I фаза:

1. Аналіз стану чинного законодавства України у сфері, що досліджується, та кращих світових практик, зокрема, США та країн членів ЄС, в сфері доступу до правосуддя;

2. Розроблення проекту концепції полегшення доступу до правосуддя в Україні в сфері захисту економічної конкуренції та забезпечення широкого обговорення із залученням науковців, експертів, практикуючих юристів, суддів, фахівців АМКУ, фахівців в сфері захисту конкуренції США та ЄС;

3. Супроводження схвалення концепції на рівні не нижче рішення Кабінету Міністрів України;

4. Стажування фахівців, які будуть причетні до експертизи законопроектів, розроблених на реалізацію концепції, в США та ЄС на предмет набуття теоретичних знань та практичного досвіду.

II фаза 2:

1. Розроблення проектів змін до законів, кодексів України на основі затвердженої концепції;

2. Забезпечення широкого громадського обговорення розроблених на основі концепції проектів змін до законів та кодексів із залученням народних депутатів України, які ініціюватимуть або підтримуватимуть прийняття проекту Верховною Радою України;

3. Супроводження внесення до Верховної Ради України та розгляду на комітетах Верховної Ради України відповідних проектів, прийняття Верховною Радою України та підписання Президентом України відповідних законів.

Водночас існують ризики затягування прийняття (лобіювання неприйняття) відповідних змін до законів, оскільки такі закони дозволятимуть чинити приватним особам, зокрема домогосподарствам, правовий тиск на

суб'єктів господарювання, що, зокрема, діють у сфері природних монополій, які до цього зважали лише на рішення Антимонопольного комітету України у сфері захисту конкуренції і нехтували інтересами (скаргами) розрізнених приватних споживачів їх послуг.

Для підвищення імовірності досягнення кінцевого результату можливе поетапне запровадження змін до законів, зокрема:

на першому етапі запроваджується система доступу до доказів (матеріалів справ АМКУ про порушення та документів, які знаходяться в розпорядженні відповідачів у справах АМКУ) щодо доведення розміру шкоди, запроваджуються презюмований розмір шкоди, принципи перекладання тягара доказування, система солідарної відповідальності, удосконалюються норми щодо строків позовної давності;

на другому етапі запроваджується методика розрахунку збитків за порушення конкуренційного законодавства та система колективних позовів.

Список використаних джерел

1. ОЕСР (2016), Огляди ОЕСР законодавства і політики у сфері забезпечення конкуренції: Україна. 2016 - Звіт щодо виконання попередніх рекомендацій. URL: https://amcu.gov.ua/storage/app/sites/1/imported_content/5d690f5e146d2.pdf

2. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.

3. Directive 2014/104/EU of the European Parliament and of the Council of 26 November 2014 on certain rules governing actions for damages under national law for infringements of the competition law provisions of the Member States and of the European Union: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014L0104>

4. Recommendation EC on Common Principles of Collective Legal Protection dated 11.06.2013. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0396>